

Jana Nosková, „Proč to vyprávím?“

První polovina 20. století v písemných vzpomínkách německých obyvatel Brna – „Warum erzähle ich das?“ Die erste Hälfte des 20. Jahrhunderts in schriftlichen Erinnerungen deutscher Bewohner Brünns. *Etnologický ústav AV ČR, v. v. i. – pracoviště Brno a Statutární město Brno – Archiv města Brna, Brno 2016, 640 s.–*

Po úspěšném vydání knihy „Měla jsem moc krásné dětství“ (2013), editovaných a komentovaných rozhovorů s dnešními i bývalými německými obyvateli Brna, zaměřených na jejich vzpomínky na dětství a mládí ve 20. až 40. letech 20. století (Jana Nosková ve spolupráci s Janou Čermákovou), představuje nyní Jana Nosková odborné i širší čtenářské veřejnosti další publikaci, příznačně nazvanou „Proč to vyprávím“. Tato práce těží ze sbírky autobiografií brněnského pracoviště Etnologického ústavu, budované autorkou cíleně od roku 2009. Publikace vychází podobně jako předchozí v rámci edice Brno v minulosti a dnes, supplementum č. 24.

Recenzovaná publikace tvoří zjevně pendant k předchozí knize rozhovorů o společensko-politické atmosféře meziválečného a válečného Brna. Z hlediska formálního zpracování tématu navazuje na předchozí publikaci. Texty jsou tedy reprodukovány v dvojjazyčném znění v češtině a v němčině, které je podobné jak pojetím obsahového uspořádání, tak i grafickou úpravou. Rozdílná je ovšem pramenná základna nové publikace.

V úvodní teoretické studii Jana Nosková seznamuje čtenáře s charakterem písemných autobiografických pramenů, aspekty jejich subjektivní i objektivní povahy. V návaznosti na teorii kolektivní paměti Maurice Halbwachtse postihuje způsob selektivnosti při předávání vzpomínek v podobě písemného sdělení narátorů pro užší rodinné společenství či v daném případě jako reakci na základě výzvy odborné instituce pro badatelské účely se zaměřením na prezentaci širší čtenářské veřejnosti. Z rozsáhlejšího souboru sbírky písemných autobiografií zařadila autorka do recenzované knihy pouze texty, které se přímo týkají Brna a jsou svědectvím o postavení německého obyvatelstva v ovzduší meziválečného a válečného Československa, o tragických historických událostech druhé světové války a nuceném vysídlení Němců v letech 1945 a 1946.

Výběr představuje kolekci jedenácti textů. Jelikož jejich autoři (čtyři ženy a sedm mužů) pocházeli ze středních a vyšších vrstev brněnské společnosti, je zřejmé, že jejich popis reálií

meziválečného Brna odráží dobové soužití Čechů a Němců z pozice té společenské skupiny, která zaujímala klíčové postavení v soudobém organismu města.

Rozsah i forma zpracování jednotlivých manuskriptů, které tvoří sbírkový fond, je rozdílná. Příběhy jsou zpracovány formou dopisů, deníků a životopisných zápisků. Všechny však byly napsány v němčině. Jana Nosková podrobně seznamuje čtenáře s redakčními úpravami textů, které byly potřebné s ohledem na celkovou strukturu knihy. Publikované texty jsou úměrně kráceny a jejich úprava je výsledkem náročné spolupráce s jednotlivými narátory (pokud ještě žijí) či jejich rodinnými příslušníky, kteří odevzdali materiál k uchování do dokumentačního fondu brněnského akademického etnologického pracoviště. A je třeba zdůraznit, že tyto texty jsou zpracovány precizně, každý navíc obsahuje biogram tvůrce, informace o autobiografickém textu, kontextu jeho vzniku atd.

Je na místě zdůraznit, že kniha je perfektně a stejnorodě vypravena pro českého i německého čtenáře. Český i německý text byl důsledně kolacionován, v obou jazycích jsou také ekvivalentní vysvětlivky a sjednocen je i způsob odkazu na výkladový slovník v závěru knihy. Na úvodní teoretickou studii je vázán přehled literatury k tématu a výběr relevantních pramenů. Cenným doplňkem je i „uličník“ dobových a dnešních názvů brněnských ulic (sestavila ho Jana Čermáková podle publikace Mileny Flodrové z roku 1997), zmiňovaných v autobiografických textech, což je pro poznání místa příběhů dobrá pomůcka. Čtenář ocení také rejstříky – jmenný a zejména geografický,

odkazující na místa uváděná v jednotlivých vzpomínkách narátorů. Pro úplnost lze jen dodat, že pro nezasvěceného čtenáře by bylo zajímavé, kdyby obraz lokality Brna, s nimiž jsou příběhy spojeny, byl v příloze promítnut také na schematickým plánu města.

Jak z výše uvedeného vyplývá, zpřístupnění písemných autobiografických textů je příkladné, přičemž jejich obsahová stránka je zároveň svědectvím, jaký důležitý pramen *sui generis* představují písemně zaznamenané vzpomínky nejen z hlediska jednotlivých životních osudů německých obyvatel Brna první poloviny 20. století, ale zároveň i pro vystižení konfliktnosti česko-německého soužití v prostředí předního moravského velkoměsta, v němž až do druhé světové války představoval německý živel nezanedbatelný podíl v celkové populaci a měl své hospodářsko-politické ambice, projevující se i ve správě města. Budování sbírky a zpřístupnění vybraných textů tedy přináší cenný studijní materiál pro další historická, ale i etnologická bádání, neboť předmětné vzpomínky zachycují i různé dobové zvyklosti uvnitř zmiňované komunity. Přitom představená odborná publikace nabízí současně poutavé čtení i pro širší veřejnost, českého i německého čtenáře, zajímajícího se o historii brněnských Němců. Přínos publikace Jany Noskové tak nespočívá jen ve snaze mapování historické paměti, ale také v jejím kvalifikovaném zpracování, které vypovídá o životních příbězích narátorů v souvislosti se stále živým tématem souvztažnosti Čechů a Němců v českých zemích.

Andrej Sulitka (EÚ AV ČR, v. v. i.)